

Вишиванка – душа народу,
традиція, яка оживає крізь
віки

Українська вишиванка є справжнім символом національної ідентичності, що зберігає в собі історію, культуру і традиції. Вона відображає не тільки естетичні смаки народу, але й духовні цінності, зв'язок з рідною землею і глибоке розуміння символіки.

Українська вишивка-це не просто давнє ремесло, а жива традиція, що гармонійно поєднує минуле і сучасність. Це мова предків, закодована в нитках, що веде нас крізь віки. На полотні переплітаються не просто візерунки – це долі, сподівання, наші прохання

Червоний – як жар любові, чорний – як мудрість землі, білий – як чистота душі. У ромбах – пульсує родючість, у хвилястих лініях співає вода, в барвистих маках горить спомин про сонячні лани. Кожен хрестик – це поцілунок матері, кожна квітка – пісня бабусі, кожна стібка – тиха молитва за щасливу долю.

Вишита сорочка – не просто одяг – це захист, це коріння, що тримає нас у світі, це голос України, що шепоче у вітрах століть.

Історія української вишиванки йде корінням в сиву глибину. Дані археологічних розкопок і свідчення мандрівників і літописців підтверджують, що вишивання як вид мистецтва існувало з незапам'ятних часів. Вишивкою, за свідченням Геродота, був прикрашений ще одяг скіфів. Знайдені на Черкащині срібні бляшки з фігурками чоловіків, датовані VI ст., при дослідженні показали ідентичність не тільки з одягом, але і з вишивкою українського народного костюма XVIII-XIX ст.

Арабський мандрівник X ст. у своїх розповідях про русів згадує, що вони мали вишитий одяг. Перші згадки про вишивання зустрічаються у працях стародавніх істориків та в археологічних знахідках. Узори утворювалися з поєднання кружечків, спіралей, завитків, а також пишної рослинної орнаменталії у вигляді стебла рослини, листя лавра, лотоса, грон винограду.

Існує версія, що дочка Ярослава Мудрого, Анна Ярославна, яка стала королевою Франції, одружившись з Генріхом I у 1051 році, привезла на весілля вишитий рушник, як символ її батьківщини та шанобливої пам'яті про духовні скарби свого народу.

Побуває думка, що елементи вишивки, притаманні Київській Русі, могли вплинути на європейську моду того часу. Адже шитво Київській Русі досягало високого художнього рівня. З літописів відомо, що сестра Володимира Мономаха Анна-Янка Всеволодівна наприкінці X ст. навіть заснувала в Андріївському монастирі у Києві школу, де навчали мистецтву вишивки золотом і сріблом.

Янчин монастир

Освіта

Анна Всеволодівна - онука Ярослава Мудрого

1068 р. - заснувала першу в Європі школу для дівчат при Андріївському монастирі

Анна Всеволодівна (Янка)

У часи розквіту українського козацтва, на рубежі XVI та XVII століть, українська вишивка почала отримувати свої більш-менш сучасні риси. Зміни торкнулися малюнка вишивки, який спочатку був більш суворий - гострі та прямі кути. Візерунок змінюється залежно від місцевості - кожен має своє значення. Цікаво, що на той час вишиванка стає ніби своєрідною характеристикою для жінок: якщо парубок не міг вирішити з якою дівчиною йому починати відносини, то, починав оцінював майстерність своїх потенційних обранець.

Чим вправнішою рукодільницею була дівчина (малюнок на одязі мав бути рівним, яскравим, візерунчастим) – тим більш завидною вважалася наречена. Адже на той час, охайний чистий та розшитий одяг майбутнього чоловіка – це «обличчя» його дружини та й взагалі сім'ї. Вишита сорочка була й оберегом для козаків, котрі боронили рідну землю від ворогів. На чужині сорочка зігрівала душу та зцілювала рани. Козаки вірили, що вишити на полотні візерунки, мають тісний зв'язок з рідною землею, з домівкою, надають наснаги та захищають від «дурного» ока.

Не дивно, що і в наш час, виникло поняття «Вишиванка для героїв». Під час визвольних змагань українці носили вишиванки, які служили символом єдності та мужності. Особливо це стало помітно під час революційних подій 2013-2014 років, коли українці масово одягали вишиванки під час протестів на майдані. Вишиванка стала не лише елементом традиції, а й проявом протесту, гідності та національної свідомості.

А також поява проекту «Подаруй вишиванку захиснику» - збір вишиванок для українських військових. Мета проекту – підтримка бойового духу (вишиванка є символом сили, ідентичності та духовності), збереження культурної спадщини, вияв вдячності за службу та самопожертву.

Варто зазначити, що вишиванка не була повсякденним одягом українців. У час, коли не було сучасних пральних засобів та машин, а на створення однієї сорочки витрачалися місяці, дуже не практично було щодня красуватися у вишитій сорочці. Цікавим фактом є те, що сорочки для буднів так і називалися «буденками». Вони зовсім нічим не прикрашалися. Першим, хто поєднав вишиванку з буденним одягом, був Іван Франко. Він носив її під піджак та жилет. Саме в такому вигляді його можна побачити на 20-гривневій купюрі.

У вишиванці часто зображував себе і видатний український поет та художник Тарас Шевченко. Його портрети, зокрема автопортрети, зберегли образ українця у традиційному строї, що стало одним з символів національної ідентичності. Є версія, що Тарас Шевченко завжди носив вишиту сорочку, яку називав своїм «паспортом». Одного разу на кордоні його запитали про документи, і він жартома відповів «Моя вишиванка – це мій паспорт. Вона скаже вам більше, ніж будь-який папірець»

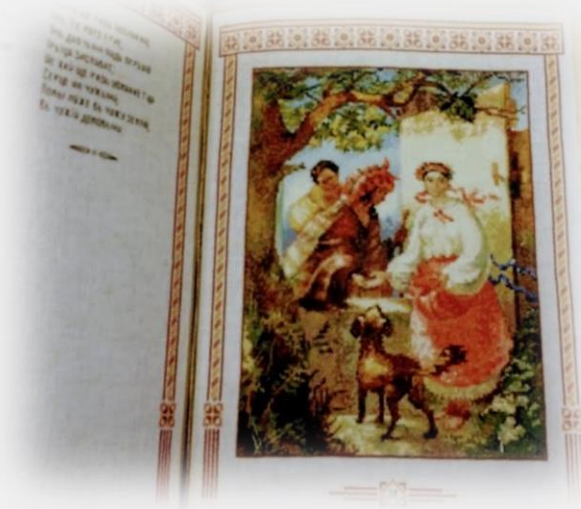

Говорячи про Т.Г. Шевченка, не можливо не згадати про унікальне явище – «Вишитий Кобзарь» - шедевральну книгу, яку створили українські майстрині (Олена Медведєва та Анна Тимошок).

Ідея створити такий своєрідний «Кобзар» народилася на Рівненській землі, де свято і щиро шанують Шевченкове слово, де створено Пересопницьке Євангеліє і надруковано Острозьку Біблію. Майстрині відтворили тексти таких творів: "Думи мої", "Перебендя", "Катерина", "Тополя", "Думка" ("Нащо мені чорні брови"), "До Основ'яненка", "Іван Підкова", "Тарасова ніч".

Варто зауважити, що твори вишиті мовою оригіналу. Збережено абсолютно всі авторські знаки. Для вишивання тексту був розроблений спеціальний шрифт, ідентичний шрифту "Кобзаря" середини XIX століття. Вісім поетичних творів без скорочень вишили методом стебновка, який дозволяє вільно читати поезії. На кожній сторінці присутній традиційний український орнамент. Тексти "Кобзаря" редактори доповнили відповідними ілюстраціями, які вишиті хрестиком. Так, відтворено шість малярських творів **Тараса Шевченка**, які належать до періоду його ранньої творчості. Майстрині говорять, що найважче було працювати саме над ілюстраціями, адже перевести картини у схеми для вишивки, підібрати кольори, які б сповна відображали Шевченкову гаму, не так уже й просто.

Редакторки погоджуються, що найцікавіше, але разом з тим найскладніше, було створити портрет молодого Тараса, його "Катерину" і маловідому роботу "Визволення Петра Апостола з темниці", що символізує визволення Шевченка з кріпацтва. Книга містить 48 сторінок з дикого льону розміром 36,5 x 26 см. Переплетення і шкіряна внутрішня обробка зроблені за зразком оформлення стародруків.

Вишитий "Кобзар" важить 3,3 кг, а зберігають його в спеціальній шкіряній сумці-футлярі. Брати книгу в руки можна тільки в білих рукавичках. Вишиту книгу можна буде побачити в Музеї книги і друкарства у Києві, Музеї Тараса Шевченка, виставкових залах Рівненського краєзнавчого музею.

З метою популяризації національного мистецтва, збереження традиційної вишивки та встановлення зв'язків між українцями, в Україні було створено ряд проектів, пов'язаних із вишивкою.

У 2006 році студентами Чернівецького національного університету засновано «Всесвітній день вишиванки», що відзначається в третій четвер травня. Українці в усьому світі одягають вишиванки на роботу, навчання, у побуті, щоб популяризувати національний одяг.

Найбільша кількість людей у вишиванках, яка зібралась в одному місці, була зареєстрована у 2011 році в місті Рівне. У День Незалежності на центральний майдан міста прийшло 6 570 людей у вишиванках. Цю цифру зафіксовано у Книзі рекордів України. Зараз святкується у понад 100 країнах світу.

А також варто відзначити проект «Рушник Національної Єдності». Цей Рушник, як Оберіг громадян України та українців світу, був створений у 2007-2008 роках представниками всіх областей України та чотирьох діаспор. Ініціатор його створення – благодійний фонд «Український сувенір», а у вишиванні взяли участь 1340 осіб.

Полотно для рушника завдовжки 9 метрів і завширшки 75 сантиметрів було виткане з коноплі вирощеної у 1952-1955 роках на власному городі сім'єю Катерини Андрушак з села Сьомаки, що на Хмельниччині. Вовняні нитки виробництва Чернігівської фабрики натуральними барвниками пофарбував художник з Криму Мамут Чурлу. А композицію візерунків на основі наукових праць вчених-етнографів розробила Олександра Теліженко з Черкащини.

У першій, яка символізує минуле України, вишито знаки Трипільля. У другій частині рушника, присвяченій сучасній Україні, вишито дерево життя з 27 квітів відповідно до територіально-адміністративного складу України. А свою віру у щасливе майбутнє України вишивальниці передали у третій частині композиції солярними знаками із священних чисел 3, 7, 9 і 12, над якими світять Сонце і зірка.

Говорячи про українську вишивку, неможна не згадати про ще один шедевр сучасності – «Вишита карта України» з найбільшою кількістю різноманітних технік та візерунків, що притаманні локальним особливостям регіонів України, що увійшли до Книги рекордів України.

Ціною неймовірної праці, фантазії і творчого натхнення майстрів ми стаємо свідками геніальних витворів мистецтва, енциклопедії творчості нашого народу – втіленої в образі кордонів культури, краси і величі України. Зібрані за крихтами і поміщені в одне полотно, ці вишивальні мотиви, техніки та візерунки з'єднують території, серця і душі людей невидимими нитками, підкреслюючи нашу єдність і неповторність, нашу смиренність і могутність, наші традиції, віру і пам'ять.

Захоплення вишивкою, яке притаманне майже кожній українській жінці, спонукало деяких до створення справжніх витворів мистецтва. Так, франківка Ірина Струннікова вишиває аналоги живописних картин Сальвадора Далі, Дієго Веласкеса, Клода Моне та інших найвідоміших у світі художників. В колекції жінки близько 60-ти картин.

Ще одна майстриня народної творчості Ніна Федірко відкрила музей української вишивки. У неї нараховується понад 500 робіт. Це і вишиті рушники та ікони, килими, серветки та сорочки.. Майстриня навіть потрапила в «Книгу рекордів України» за найдовший рушник, який вишивала вручну цілий рік. Його довжина 7, 3 метра, а ширина 68 см.

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ ВИШИВАНКИ»
ПРЕДСТАВЛЯЄ ПЕРШИЙ ПОВНОМЕТРАЖНИЙ ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ФІЛЬМ ПРО ВИШИТІ СОРОЧКИ

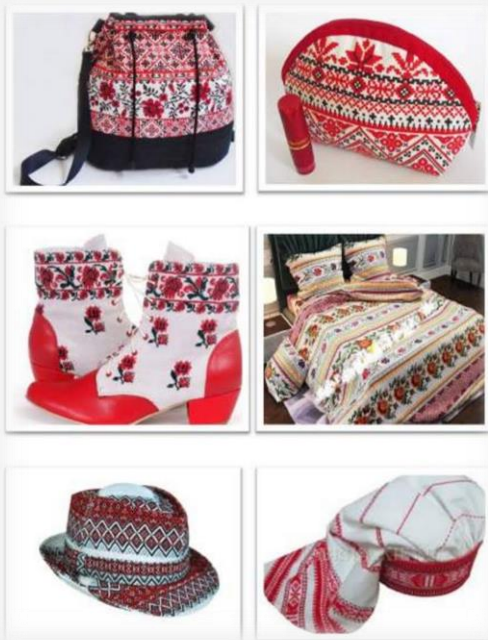
СПАДОК НАЦІЇ

ДИВИТИСЬ

Про вишиванку навіть зняли документальний фільм, який має назву «Спадок нації». Стрічка умовно ділиться на дві частини : *етнографічну*, де розповідається про відмінності у вишиванках в різних місцевостях країни, та *історичну*, побудовану на унікальних розповідях людей про долю вишитої сорочки в їхньому житті.

Фільм знімали по всій Україні, а також в Італії, Канаді та Німеччині.

Сьогодні вишиванка набуває нових, часом несподіваних, форм і застосувань. Її популярність сягає далеко за межі України, перетворюючи традиційні орнаменти на частину глобальної моди : їх інтегрують у сучасний одяг, взуття, аксесуари, а також інтер'єри, архітектуру й навіть міські простори. Українські та світові дизайнери активно використовують елементи традиційної вишивки, адаптуючи її до сучасного стилю. У колекціях модних будинків вишиті елементи з'являються поряд із сучасними тенденціями, демонструючи унікальність української культури на світовій арені. Завдяки цьому вишиванка стала впізнаваним символом України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://vilnogirsk-rada.gov.ua/novyny-ta-oholoshennya/novyny/vyshyvanka-istoriya-ta-lehendy/>
2. <https://kiyavia.com/articles/shcho-take-ukrainska-vishivanka-i-chomu-vona-vazhliva-sogodni>
3. <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-unikalna-kniga-visitij-kobzar-81162.html>
4. <https://www.vezha.org/kopiyi-vidomyh-kartyn-svitu-u-vyshyvkah-frankivky-iryny-strunnikovoyi/>
5. <https://youtu.be/UD5YFvzenes>
6. https://kalyna.store/blog/10-czikavikh-faktiv-pro-vishivanku?srsId=AfmBOoqvhT8PBX5UAAy4_mPylc61FfhuHdrPHS9x02Kqco4LzHTJtnlm

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Презентацію підготувала

Головченко О.О.

Бібліотечно-інформаційний відділ

Наукова бібліотека БНАУ